

Nr 98.

Av herr **Dahl, Adolf, m. fl.**, om åtgärder till främjande av den svenska sceniska konsten.

Den sceniska konsten inom landet lider under ett svårt betryck. Teaterns egna målsmän ha i årtionden burit vittnesbörd därom, och pressen har livligt och ingående sysselsatt sig med saken. Tillståndet har emellertid endast förvärrats. Olika, men samverkande orsaker till detta beklagliga tillstånd ha också påvisats. Utan tvivel karakteriseras vår nuvarande tid av en förflackning i smaken. Men denna iakttagelse är i och för sig ingenting nytt. I tider av ekonomiskt betryck och efter svåra själsliga lidanden för hela folk kan man som regel påvisa ett behov av stimulans, en reagens efter allvaret som är helt naturlig. Scenkonsten — och vi lägga då huvudvikten inom denna på den gedignare delen av repertoaren, utan att därför på något sätt vilja förringa värdet och betydelsen av det lättare skådespelet — har emellertid emot sig direkta konkurrenter om publikens gunst. Biografen har på några årtionden vuxit upp till folkets mest besökta förlustelse, och på de sista åren har radion nått en teknisk fulländning, som gjort den tillgänglig för 100,000-tal av landets invånare. I vad mån radion påverkat teaterfrekvensen låter sig dock icke uppmätas, men det finnes all anledning att antaga, att den ökat och kommer att öka betrycket för scenkonsten. Biografens menliga inflytande på våra teatraras publikfrekvens är däremot påtaglig och därtill kommer att det stumma skådespelet genom sin internationella egenart och sina utomordentliga ekonomiska och tekniska tillgångar inverkar på den allmänna uppfattningen till ett fördyrat framförande av scenkonstens alster.

Trots dessa svårigheter, som för många teaterföretag betytt oundviklig ruin, och vilka bringat särskilt landsortens teaterväsende i fullkomligt lägervall, men även satt skrämmande spår efter sig inom huvudstadens teatervärld, finns det väl ingen, som vill förneka scenkonstens stora betydelse som social faktor och kulturell bärare. Så länge skådespelet på den vita duken förblir stumt, så länge är scenkonsten utan allvarlig konstnärlig medtävlare. Ty, som en av vårt lands mest populära dramatiska författare skrev redan för nära ett halvsekel sedan, det är dock *ordet*, som skänker åt skådespelarkonsten det liv och den färgrikedom, som solen skänker åt naturen.

Ingen torde väl heller förneka statsmakternas intresse av en tillgång i största möjliga utsträckning på god scenkonst åt folket. Ett ekonomiskt stöd åt de till huvudstaden förlagda nationalscenerna för den lyriska och dramatiska konsten har också blivit så gott som historiskt fastslaget. Långvarig erfarenhet torde även ådagalägga, att denna teaterverksamhet icke står att driva under önskvärda former utan ett sådant direkt understöd. Men Kungl. Maj:t har desslikes och detta utan tvivel under tryck av de ekonomiskt bekymmersamma tiderna funnit anledning att lämna avsevärda penningbidrag till vidmakthållandet av teaterverksamhet även utanför huvudstaden, då en lyrisk och en dramatisk scen i Göteborg beviljats anslag från olika dragningar i det pågående penninglotteriet, och enahanda anslag även lämnats under flera år till ett inom Skåne verkande, i Hälsingborg hemmahörande stående dramatiskt sällskap. Till dessa Kungl. Maj:ts beslut har väl även medverkat det förhållandet, att teaterverksamheten i huvudstaden under lång tid och ensam fått betydande penningbidrag, med vilket förhållande teaterintresset utanför huvudstaden kunnat understryka sina krav. Det bör dessutom erinras om, att Kungl. Maj:t genom lotterimedel lämnat många miljoner kronor till uppförandet av teaterhus och konsertbyggnader i och utanför huvudstaden. Statsmakternas betydande intresse för scenkonsten i landet, dess tillstånd och framtid, är alltså fastslaget.

Scenkonstens betryck var redan före det stora kriget och därmed följande förhållanden föremål för sina närmaste intressenters bekymmersamma uppmärksamhet. Vid ett teatermöte i Stockholm 1913 påvisades sålunda från sakkunnigt håll, hur den konstnärliga halten hos de sällskap, som bereste landsorten, undergått en påtaglig och snabb försämring. Företag startades utan vare sig någon konstnärlig eller ekonomisk grund att bygga på. Publikens stöttes bort från teatern genom underhaltiga föreställningar. Sällskapen själva överlämnades ofta åt bitter nöd, och bland deras medlemmar var särskilt den lättrogna ungdomen att beklaga, som låtit sig lockas med på äventyret. Redan vid denna tidpunkt restes också från landsortshåll kravet på, att något av de lotterimedel, som utgingo till scenkonstens understöd i huvudstaden, skulle användas för att hjälpa landsortsteatern ur dess bekymmersamma läge. Men man insåg också klart, att pengarna ingalunda betyda allt eller ens det förnämsta.

Diskussionen kom att huvudsakligen röra sig om möjligheten att reglera den hittills fullkomligt fria verksamheten så, att det konstnärliga och ekonomiskt ovederhäftiga kunde avskiljas. Olika system var och är alltjämt under debatt. Några ha menat att lämpligast vore att göra teaterverksamheten beroende av en därför instiftad myndighets koncession. Andra ha trott sig finna lösningen i upprättandet av stående teatrar i de härför bäst ägnade landsortsstäderna. Sådana finnas också i Göteborg, men förhållandena där kunna ju knappast sägas vara normerande för den egentliga landsorten. En fast operettscen finns i Malmö, som drives av enskild person

utan anslag av det allmänna utom i något undantagsfall. Det i Hälsingborg hemmahörande dramatiska sällskapet utgör ett första försök att med stöd av statliga och kommunala anslag giva god dramatisk konst med verksamheten förlagd till ett par huvudorter, och med kortare besök på närliggande platser med ringare folkmängd. Typen för denna verksamhet närmar sig den s. k. kretsteatern, som har sina förespråkare. Andra slutligen mena, att detta system först skall fungera till belåtenhet, när vi fått flera sådana kretsteatrar inom landet, helst med olika betonad karaktär, vilka skulle uppdelas teatersäsongen sig emellan och på så sätt giva allmänheten den omväxling både i fråga om repertoar och sceniska konstnärer, som denna allmänhet åstundar.

Den lyriska konsten och därmed även den lyriska scenkonsten har sitt givna kontrollerande och beskyddande organ i kungl. musikaliska akademien. Scenkonsten saknar en sådan sakkunnig myndighet. Denna brist torde alla vara ense om att beklaga. Kungl. Maj:t själv torde ha haft kännning av densamma, då det gällt att taga ställning till de olika kraven på indirekt statsunderstöd. Den dramatiska nationalscenens målsmän ha åtsports, och deras vederhäftighet och intresse är ställt utom varje tvivel, men deras dagliga gärning torde så starkt binda dem, att de icke kunna ägna annat än en tillfällig uppmärksamhet åt förhållandena utanför den egna kretsen. Det synes oss därför vara i hög grad önskvärt, att någon myndighet kunde förordnas, som finge till direkt arbetsuppgift att vara scenkonstens sakkunnige högste målsman inför Kungl. Maj:t, på samma gång som den bleve scenkonstens kärleksfulla vårdare och en insiktsfull rådgivare åt konstens utövare.

Vi anse oss dock icke kunna giva anvisning på, hur denna angelägenhet bäst kan ordnas. En mängd faktorer äro härvidlag att räkna med, och olika meningar böra få tillfälle att göra sig hörda. För oss står det dock uppenbart, att man måste skaffa en fast punkt och från denna genom vidare prövning utbygga ett system syftande att konstnärligt hävda och ekonomiskt stärka även den dramatiska svenska scenkonsten.

År 1922 inlämnade styrelsen för Svenska landsortens teaterägareförening en underdånig skrivelse till Konungen, i vilken begärdes »en allsidig utredning rörande de till svensk teaterverksamhet hörande frågor i syfte att skaffa trygghet och konstnärlig grund för svensk teaters värdiga upprätthållande». Framställningen i fråga torde icke ha föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Sedan skrivelsen ingavs, har det bekymmersamma läge, som föranledde skrivelsen, endast förvärrats. På samma gång har emellertid Kungl. Maj:t genom de ovan berörda lotterianslagen allt djupare och mera utsträckt engagerat sig i teaterverksamheten. Detta måste tydas så, att Kungl. Maj:t icke tvekat om sin skyldighet att biträda i ett bekymmersamt läge. Det statliga understödet har i sin ordning föranlett flera kommuner att lämna icke ringa direkt ekonomiskt understöd åt samma teaterverksamhet. Som

regel torde dessa anslag ha tagits av nöjesskattemedel, vilka anslag lett till principdebatter om nöjesskatten som sådan och dennas rätta användande.

Utan att på något sätt vilja underkänna de motiv, som lett Kungl. Maj:t vid beviljandet av dessa lotterimedel till scenkonstens fromma, så finna vi det på tiden, att frågan i sin helhet blir föremål för en ingående granskning. Upprepade anslag glida lätt över till att bli permanenta sådana. Finns icke bärande skäl för sådana understöd, böra de icke utgå, och statens värdighet kräver, att den understödssökande erhåller klart besked och icke hän- giver sig åt några förhoppningar, som plötsligt kunna visa sig vara falska. Sedan den allsidiga utredningen begärdes 1922 har en försöksverksamhet av olika slag bedrivits, och det synes nu vara på tiden att underkasta detta en ingående jämförande granskning. Vissa händelser inom huvudstadens teaterväsende synas oss också tala för, att scenkonstens förhållanden i allmänhet böra bli föremål för uppmärksamhet och prövning. Vi vilja härvidlag betona, att vi anse en sådan prövning böra vara fullständigt förut- sättningslös och till intet bindande för statsmakternas vidkommande. Endast kärleken till scenkonsten och nödvändigheten att under det allmänna eko- nomiska betryck, som alltjämt råder och ännu länge torde vara att räkna med, strängt hushålla med det allmännas medel har föranlett denna fram- ställning. Det ankommer sedan på statsmakterna att fria och obundna taga ställning till det resultat, som utredningen kan åvägabrunga.

Under hänvisning till ovanstående få vi hemställa,

att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om utred- ning beträffande den svenska sceniska konstens och särskilt den dramatiska scenkonstens allmänna tillstånd och behov med särskild vikt lagd vid den medverkan och det under- stöd, som från statsmakternas sida kan anses påkallad för konstens främjande inom landet och att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen det förslag i ärendet, som denna utred- ning kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1926.

Adolf Dahl.

Carl Johansson.

A. C. Lindblad.

Leon. Ljunglund.

J. G. Waller.

C. A. Carlsson.